

Raija Salo

MITEN LAKI AMMATILLISESTA AIKUISKOULUTUKSESTA
KÄYTÄNNÖSSÄ TOTEUTUU

Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysjuridiikan suuntautumisvaihtoehto
2011

MITEN LAKI AMMATILLISESTA AIKUISKOULUTUKSESTA KÄYTÄNNÖSSÄ TOTEUTUU

Salo, Raija
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Toukokuu 2011
Ohjaaja: Seppo Anttila
Sivumäärä: 37

Asiasanat: aikuiskoulutus, henkilökohtaistaminen, laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, näyttötutkinnot

Opinnäytetyöni aiheena on miten Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta käytännössä toteutuu. Tutkimus on rajattu käsittelemään vain tutkintotavoitteista aikuisten ammatillista koulutusta. Työlläni haluan tuoda esille ammatillista aikuiskoulutusta ohjaavaa lainsäädäntöä ja sen toteutumista. Tutkimukseni on teorialähtöinen ja tarkastelen ongelmaa aikuiskoulutusorganisaatioiden näkökulmasta. Työni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus.

Aikuisten ammatillisessa koulutuksessa opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa omaehtoisesta koulutuksesta, työ- ja elinkeinoministeriö työvoimapolitiisesta koulutuksesta ja työnantajat henkilöstökoulutuksesta. Yhteistä kaikille on kuitenkin se, että niihin sovelletaan lakia ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, sekä siihen liittyvää asetusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta ja Opetushallituksen määräyksiä. Tässä työssä on tutkittu lain toteutumista käytännössä ja miten sitä valvotaan.

Koulutuksen järjestäjän on tunnettava koulutuksen tuottamista ohjaava lainsäädäntö. Tämä lainsäädäntö määrittelee koulutuksen järjestämisen ja opetuksen, tutkinnot, arvioinnin ja henkilökohtaistamisen. Aikuiskoulutuksen järjestäjällä tulee olla koulutuksen ja tutkinnon järjestämiseen vaadittavat edellytykset. Näitä edellytyksiä arvioidaan sekä Opetushallituksen taholta että koulutuksen järjestäjän itsearviointina. Arviointien perusteella mitataan koulutusten toteutumista.

Tämän opinnäytetyön tuloksina saatiin tietoa tutkintojen järjestämisestä, tietoa saaduista palautteista ja aikuiskoulutusorganisaatioiden yleisiä ongelmia koulutusten ja tutkintojen järjestämisessä. Tutkimus hyödyntää aikuiskoulutusorganisaatioiden laatutyöskentelyä.

HOW THE VOCATIONAL ADULT EDUCATION ACT IS IMPLEMENTED IN PRACTICE

Salo, Raija

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

April 2011

Supervisor: Anttila, Seppo

Number of pages: 37

Keywords: adult education, vocational adult education act, vocational degrees, personalizations of degrees

The purpose of this thesis is to explore how the Vocational Adult Education Act is implemented in practice. It is limited to handle only degree-oriented adult vocational education. With this thesis I want to bring up the legislation governing vocational adult education and its implementation. My study is theory-driven and looks at the problem from the perspective of adult education organizations. The method of the study is qualitative.

The Ministry of Education is responsible for volunteer adult vocational training. The Employment and Economic development department is responsible for employment training while the employers are responsible for staff training. Common to all is that they are subject to the law on vocational adult education and the regulations related to it as well as the regulations of the Board of education. This study has examined the practical implementation of the law and how it is enforced.

Education provider must be familiar with the legislation guiding the production of educational services. This legislation defines the organization of education and training, qualifications, assessment and personalization. Adult education providers must have the preconditions to organize training and examinations. Both the Board of education and the education provider itself evaluate these preconditions. Then the evaluation is used to assess the implementation of the training.

This study yielded information about the qualifications for the organization, information on the feedback received from adult education organizations and the general problems in organizing training courses and qualifications. This study takes advantage of the work of quality on adult education organizations.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Tutkimuksen tausta	7
2.2	Ammatillisen aikuiskoulutuksen tehtävät	9
2.3	Ammatillisen koulutuksen taustaa	10
2.4	Rajaus	10
3	AIKUISKOULUTUSTA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ	11
3.1	Aikuiskoulutukseen liittyvät lait ja asetukset	11
3.2	Laki ammatillisesta koulutuksesta	11
3.2.1	Perustutkinnot	12
3.2.2	Soveltaminen	13
3.3	Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta	13
3.3.1	Soveltaminen ja tarkoitus	14
3.3.2	Näyttötutkinto	14
3.3.3	Tutkinnon perusteet	16
3.4	Henkilökohtaistaminen	17
3.4.1	Hakeutumisvaihe	17
3.4.2	Näyttötutkinnon suorittamisen vaihe	19
3.4.3	Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen vaihe	20
4	LAIN TOTEUTUMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ	21
4.1	Koulutusten arviointi aikuiskoulutusorganisaatioissa	21
4.1.1	Tutkintojen järjestämisen toteutuminen	22
4.2	Henkilökohtaistamisen toteutuminen aikuiskoulutusorganisaatiossa	23
4.2.1	AIPAL-palautteet	24
4.2.2	OPAL- palaute	28
4.3	Yleisimmät ongelmat koulutuksen järjestäjillä toteuttamisessa	29
4.4	Toteutumisen ja laadun valvonta OPH:n ja OKM:n taholta	30
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
5.1	Lain toteutuminen käytännössä	32
5.2	Opiskelijan henkilökohtaistamisen toteutuminen	32
5.3	Toteutumisen ja laadun valvonta OPH:n ja OKM:n taholta	33
5.4	Jatkotoimenpiteet	33
	LÄHTEET	35

SYMBOLIT JA TERMIT

AIKE Oy	Aikuiskoulutuksen kehittämissyhtiö
AIPAL	Näyttötutkintojen palautejärjestelmä
EFQM	Euroopan laatupalkinto (European Foundation for Quality Management)
ELY	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
ISO	Kansainvälinen standardisoimisjärjestö
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
OPAL	Työvoimakoulutuksen palautejärjestelmä
OPH	Opetushallitus
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä perehdytään lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998) ja sen toteutumiseen käytännössä. Ammatillinen aikuiskoulutus on aikuisille suunniteltua ja järjestettyä koulutusta. Se voi olla omaehtoista koulutusta, henkilöstökoulutusta tai työvoimapolitiittista koulutusta. OKM vastaa omaehtoisesta koulutuksesta, TEM työvoimapolitiittisesta koulutuksesta ja työnantajat henkilöstökoulutuksesta. Yhteistä kaikille on kuitenkin että niihin sovelletaan lakia ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, sekä siihen liittyvää asetusta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta ja OPH:n määräyksiä.

Suomalaisessa koulumaailmassa opetusta ohjaillaan erilaisilla päätöksillä, jotta opetus olisi mahdollisimman laadukasta ja tasapuolista. Päätöksiä on eritasoisia: sitovia lakeja ja määräyksiä, mutta myös suuntaa näyttäviä ohjeita ja kannottoja. Jokaisen koulutuksen järjestämisluvan saanut taho veloitetaan järjestämisluvassa noudattamaan annettuja lakeja, asetuksia ja määräyksiä. Tätä taustaa vasten tarkastelen tässä opinnäytetyössä lain toteutumista koulutuksen järjestäjän näkökulmasta sekä miten lain valvonta käytännössä tapahtuu.

Tutkimuksen teoriaosassa selvitetään mitkä lait, asetukset, määräykset ja ohjeet säätelevät aikuisten ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. Tarkempaan tarkasteluun tulee laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998) ja asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (812/1998) sekä OPH:n määräykset henkilökohtaistamisesta (43/011/2006) ja tutkintojen perusteista.

Työn empiriaosassa verrataan eri koulutusten järjestäjien koulutusten toteuttamistapoja AIKE Oy:n teettämän Nykytila-kyselyjen avulla, joita on tehty vuodesta 2003. Niissä on kuvattu koko Suomen ammatillisten aikuiskoulutuspalvelujen tuottajien tuloksia vuositasona. Yksi aikuiskoulutusorganisaatio on otettu lähempään tarkasteluun. AIKE Oy on Aikuiskoulutuksen kehittämissyhtiö, joka tuottaa ammatilliseen ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyviä palveluita ja hankkeita sekä kehittää uusia toimintamalleja ja työtapoja. Nykytila-kyselyt sisältävät aikuiskoulutuskeskusten nykytilan kartoituksia mm. opiskelijamääristä, tutkinto-

määristä, palautteista ja laadusta. Tiedot perustuvat aikuiskoulutusorganisaatioiden itse antamaan tietoon.

Opinnäytetyöllä haen vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Lain toteutuminen käytännössä?
- Opiskelijan henkilökohtaistamisen toteutuminen?
- Yleisimmät ongelmat koulutuksen järjestäjillä toteuttamisessa?
- Toteutumisen ja laadun valvonta OPH:n ja OKM taholta?

Opinnäytetyöni koostuu viidestä luvusta. Aluksi on johdanto. Toisessa luvussa käsittelen tutkimuksen taustaa, ammatillisen koulutuksen taustaa ja aikuiskoulutuksen tehtäviä. Kolmas luku käsittelee aikuiskoulutusta ohjaavaa lainsäädäntöä. Neljännessä luvussa käsitellään lain toteutumista aikuiskoulutusorganisaatioissa ja tarkemmassa käsittelyssä on henkilökohtaistaminen. Viides luku sisältää johtopäätökset teorian ja käytännön pohjalta.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksen tausta

Eri tavoin toteutettuun aikuiskoulutukseen osallistuu vuosittain yli 1,7 miljoonaa kansalaista. Työikäisestä aikuisväestöstä siihen osallistuu vuosittain yli puolet. OKM ja OPH valvovat koulutusten toteutusten laatua, lainmukaisuutta ja opiskelijoiden etua.

Useimmiten ammatillista aikuiskoulutusta järjestetään ns. rintamakoulutuksena, jolloin koulutuksessa aloittaa tietty määrä opiskelijoita tiettynä päivänä ja koulutuksen kesto on ennalta määrätty. Tämä koulutusmalli ei suosi henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimista ja täytäntöönpanoa, vaan ennemminkin tasapäistää opiskelijat. Tätä lain säätäjä ei ole tarkoittanut vaan henkilökohtaistaminen on yksi merkittävä osa aikuisten ammatillista koulutusta.

Oman lisänsä lain toteutumiseen tuo koulutusten toteuttaminen työvoimapoliittisena koulutuksena. Silloin koulutuksiin sovelletaan lakia julkisesta työvoimapalvelusta jonka 8 § sanotaan:

Opiskelijalla on oikeus saada koulutus- tai opetussuunnitelman mukaista opetusta, johon hänen tulee säännöllisesti osallistua sekä suorittaa tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyä asiallisesti.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessa on opiskelijan oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön, opintojen hyväksilukemisesta, opiskeluoikeuden menettämisestä, opiskelijan salassapitovelvollisuudesta, kurinpidosta ja opiskelijan kuulemisesta sekä muutoksenhausta koulutuspalvelun tuottajan päätökseen voimassa, mitä niistä asianomaisen tutkinnon tai oppimäärän suorittamiseen tähtäävää, muuna kuin maksullisena palvelutoimintana tai henkilöstökoulutuksena järjestettävää koulutusta koskevassa lainsäädännössä säädetään, tai tällaisen lainsäädännön puuttuessa, mitä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa säädetään.

Henkilökohtaistamisen toteutuminen työvoimapoliittisissa koulutuksissa on suuri haaste. OPH:n määräyksen henkilökohtaistamisesta 4 § mukaan

Oppimisen suunnittelussa ja toteutuksessa on otettava huomioon opiskelijan elämäntilanne, aikaisemmin hankittu osaaminen, todetut oppimistarpeet ja työssä oppimisen mahdollisuudet. Lisäksi henkilökohtaistamisessa on yhteisesti suunniteltava opiskelijalle soveltuvat opiskelu- ja arviointimenetelmät sekä ohjaustoimet.

Edellä mainittu ei toteudu siltä osin kun laki julkisesta työvoimapalvelusta 6. luku 7§ sanoo:

Opiskelijoiden valitsemisesta koulutukseen päättää työvoimaviranomainen.

Lain mukaan työvoimaviranomainen on valitsemassa opiskelijat koulutukseen. Työvoimaviranomainen ei kuitenkaan ole pätevä päättämään onko opiskelijan tausta riittävä suoriutuakseen koulutuksesta ja mitkä ovat oppimistarpeet ja ohjaustoimet. Tältä osin henkilökohtaistaminen jää puutteelliseksi.

Tutkimusongelmana on selvittää miten lakia ammatillisesta aikuiskoulutuksesta sovelletaan ja toteutuuko se kaikkien osapuolien toimesta niin kuin lain säätäjä on sen tarkoittanut. Osapuolilla tarkoitetaan koulutuksen järjestäjää, tutkintotoimikuntia, koulutuksen ostajia OPH:ta tai muita tahoja jotka osallistuvat tavalla tai toisella koulutusprosessin toteuttamiseen.

2.2 Ammatillisen aikuiskoulutuksen tehtävät

Aikuisten ammatillinen lisäkoulutus käsittää sekä tutkintoon valmistavaa koulutusta; ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, sekä henkilöstökoulutusta ja vapaaajalla suoritettavaa omaehtoista koulutusta. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus toimia kuten laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta säättää. Hyvin usein on kuitenkin koulutusmuodosta, rahoittajasta tai muusta syystä johtuvia seikkoja, jotka estävät lain noudattamista, kuten on säädetty. Tätä taustaa vasten tarkoitus on vertailla eri aikuiskoulutusorganisaatioiden opiskelijamääriä, tutkintojenmääriä ja palautteita.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen pohjalla on ammatillinen koulutus ja sen erityispiirteet, kuten lupa koulutuksen järjestämiseen ja tutkintokäsitteet. Jotta ammatillisesta aikuiskoulutuksesta voidaan käsitellä, täytyy tutustua ensin ammatillisen koulutuksen historiaan ja taustoihin.

2.3 Ammatillisen koulutuksen taustaa

Suomessa ammatillisen koulutuksen järjestelmän luonnetta ovat määrittäneet ensi vaiheessa maan teollistuminen ja myöhemmin työelämän tekninen ja muu nopea kehitys sekä ammattitaitovaatimusten kasvu. Toisena vaikuttimena voidaan pitää yhteiskunnallisia haasteita. Ammatillinen koulutus on ollut hyvinvointipolitiikkaa ja merkittävä osa teollistamis- ja työvoimapolitiikkaa. Kolmanneksi merkittävä ammatillisen koulutuksen suunta on ollut sen rakentaminen alun perin vahvasti oppilaitosten varaan. (Lahtinen & Lankinen 2010, 19.)

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on kohottaa väestön ammattiosaamista, turvata elinkeino- ja työelämän kilpailukykyä ja tukea työelämälähtöistä innovaatiotoimintaa. Ammattikoulutuksen tulee vastata työelämänosaamistarpeita, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä. (Lahtinen & Lankinen 2010, 20.)

Lupa ammatillisen koulutuksen järjestämiseen voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle. OKM:n päätöksellä opetusta voidaan järjestää myös valtion oppilaitoksissa. Koulutusta järjestetään ammatillisissa oppilaitoksissa, ammatillisissa erityisoppilaitoksissa ja muissa oppilaitoksissa sekä oppisopimuskoulutuksena. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2: 8 §.)

2.4 Rajaus

Suomen lainsäädäntökokoelmassa on useita kymmeniä lakeja ja asetuksia, jotka koskevat tavalla tai toisella aikuisten ammatillista lisäkoulutusta. Olen rajannut pois mm perusopetukseen, lukio-opetukseen, vapaan sivistystyön opetukseen sekä korkeakouluopetukseen ja kielitutkintoihin liittyvän lainsäädännön, koska ne eivät ole relevantteja tutkimuksen kannalta. Lisäksi tutkimus on rajattu käsittelemään vain tutkintotavoitteista aikuisten ammatillista lisäkoulutusta.

3 AIKUISKOULUTUSTA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

3.1 Aikuiskoulutukseen liittyvät lait ja asetukset

Aikuiskoulutusta tavalla tai toisella ohjaavaa lainsäädäntöön kuuluvat opetuksen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettu asetus (986/1998), opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettu laki (1705/2009) ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettu asetus (1766/2009), vapaasta sivistystyöstä annettu laki (632/1998) ja asetus (805/1998). Aikuiskoulutuksesta säädetään lisäksi ammattikorkeakoululaissa (351/2003) ja valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (352/2003) sekä yliopistolaissa (645/1997) ja yliopistoasetuksessa (115/1998).

Ammattikoulutusta säädetään lailla ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) ja asetuksella (811/1998) sekä OKM:n asetuksella ammatillisista perustutkinnoista (211/2001). Tämä asetus sisältää myös tietoa ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavasta koulutuksesta. Lisäksi ammatillista koulutusta säättää laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998) ja asetus (812/1998), työ- ja elinkeinoministeriön asetus työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen yleisistä hankintaehdoista ja opiskelijoiden valintamenettelystä (545/2010) sekä laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002).

Jokainen em. laki ja asetus ottaa siis kantaa aikuiskoulutukseen. Vaikka tarkempaan käsittelyyn otetaankin vain aikuiskoulutuslaki (631/1998), taustalle on otettava laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998), joka ohjaa aikuiskoulutuslakia.

3.2 Laki ammatillisesta koulutuksesta

Koulutuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä ammattitutkintolaki kumottiin ja ammatillista koulutusta koskevat säädökset siirrettiin vähäisin muu-

toksin lakiin ja asetukseen ammatillisesta koulutuksesta jotka tulivat voimaan vuoden 1999 alussa.

3.2.1 Perustutkinnot

Ammatillisissa perustutkinnoissa osoitetaan ammattitaidon saavuttamisen ja alalle työllistymisen edellyttämät tiedot ja taidot. Ammatilliset perustutkinnot voi suorittaa joko näyttötutkintona tai ammatillisena peruskoulutuksena. Suoritustavasta riippumatta tutkinnot vastaavat toisiaan. (Opetushallituksen [www-sivut](#), näyttötutkinnot). Näyttötutkinnoista kerrotaan tarkemmin ammatillista aikuiskoulutuslakia koskevassa luvussa.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 1. luku 4 § sanoo perustutkinnoista seuraavaa:

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa myös ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomassa näyttötutkinnossa siten kuin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa säädetään.

Tämä ohjaa ammatillisessa aikuiskoulutuksessa olevat perustutkinnon suorittajat ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain piiriin.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta määrittelee perustutkintojen opetukseen, opiskelijan arviointiin, jatko-opintokelpoisuuteen ja opiskelijan oikeusasemaan liittyviä seikkoja. Näitä asioita ei ole mainittu aikuiskoulutuslaissa eikä asetuksessa, joten näiltä osin aikuiskoulutuksessa käytetään samaa asetusta kuin ammatillisessa koulutuksessa.

Perustutkintoja on tutkintorakenteella tällä hetkellä 53. (Opetushallituksen [www-sivut](#), opintoluokitukset.)

3.2.2 Soveltaminen

Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia sovelletaan iästä riippumatta nuorille ja aikuisille annettavaan ammatilliseen peruskoulutukseen ja ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettaviin tutkintoihin. Ammatillisella peruskoulutuksella tarkoitetaan opetussuunnitelmajärjestelmään perustuvaa koulutusta, jossa tutkinto saadaan suorittamalla tutkintoon kuuluvat opinnot hyväksyttävästi tai aikaisemmin tai muualla hankitun osaamisen tunnustamisella. OKM päättää tutkinnoista ja OPH tutkinnon perusteissa ammatilliseen peruskoulutukseen kuuluvien opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä lainsäädännön asettamissa rajoissa. (Lahtinen & Lankinen 2010, 55.)

3.3 Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta

Koulutuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä ammattitutkintolaki kumottiin ja näyttötutkintojärjestelmää koskevat säädökset siirrettiin vähäisin muutoksin lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998 ja A 812/1998) jotka tulivat voimaan vuoden 1999 alussa.

Vuonna 2005 lakia ammatillisesta aikuiskoulutuksesta muutettiin. Hallituksen esityksessä (40/2005) tavoitteena oli, että ammatillista aikuiskoulutusta tarjotaan laadukkaasti maan eri alueilla ja eri koulutusaloilla. Oppilaitos- ja oppisopimuskoulutuksena järjestetty ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin valmistava koulutus, muu lisäkoulutus sekä näyttötutkinnot ovat nimenomaan työssä olevalle aikuisväestölle soveltuvia koulutuksen muotoja. Lakia esitettiin muutettavaksi niin, että tätä koulutusta voidaan suunnitella, ohjata ja seurata nykyistä paremmin säilyttäen kuitenkin samalla järjestelmässä tarvittava joustavuus.

3.3.1 Soveltaminen ja tarkoitus

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettua lakia sovelletaan ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomiin, näyttötutkintoina suoritettaviin ammatillisiin perustutkintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin samoin kuin niihin valmistavaan koulutukseen sekä muuhun kuin näyttötutkintoon valmistavaan ammatilliseen lisäkoulutukseen. Kuten ammatillisen koulutuksen laissa, myös tässä OKM päättää tutkinnoista ja OPH tutkinnon perusteista. Lain tarkoituksesta sanotaan 1. luvussa 1 §:ssä seuraavasti:

Lain tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista, antaa opiskelijoille valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen tai niiden osien suorittamista.

3.3.2 Näyttötutkinto

Näyttötutkinto on erityisesti aikuisille suunniteltu joustava tutkinnon suorittamistapa, jossa periaatteena on asiakaslähtöisyys. Näyttötutkinnoissa ammattitaito osoitetaan työelämässä riippumatta siitä, onko osaaminen kertynyt työkokemuksen, opintojen tai muun toiminnan kautta. Kaikki ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot voidaan suorittaa näyttötutkintona.

Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla tutkinnon perusteissa edellytetty ammattitaito ensisijaisesti aidoissa työelämän tuotanto- ja palvelutilanteissa. Näyttötutkinnon suorittaja osallistuu usein valmistavaan koulutukseen, jonka avulla hankitaan tarvittavaa ammattitaitoa. Henkilö, jolla on jo riittävä ammattitaito voi suorittaa näyttötutkinnon tai sen osan osallistumatta koulutukseen. (Opetushallituksen [www-sivut](#), näyttötutkinnot.)

Ammattitutkinnossa osoitetaan alan ammattityöntekijältä edellytettävä ammattitaito. Ammattitutkinnoissa ammattitaitovaatimukset on määritelty tasollisesti siten, että henkilö, jolla on alan peruskoulutus tai sitä vastaavat tiedot ja lisäksi täydentäviä sekä syventäviä opintoja ja noin kolmen vuoden työkokemus, pystyy todennäköisesti suoriutumaan ko. ammattitutkinnosta. (Opetushallitus 2003.)

Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Erikoisammattitutkinnoissa ammattitaitovaatimukset on määritelty tasollisesti siten, että henkilö, jolla on alan peruskoulutus tai sitä vastaavat tiedot ja lisäksi täydentäviä sekä syventäviä opintoja ja noin viiden vuoden työkokemus, pystyy todennäköisesti suoriutumaan ko. erikoisammattitutkinnosta. (Opetushallitus 2003.)

Opetushallitus asettaa jokaiselle näyttötutkinnolle tutkintotoimikunnan, jossa on edustettuina alan työnantajat, työntekijät, opettajat ja tarvittaessa itsenäiset ammatinharjoittajat. Tutkintotoimikunnat kehittävät ja valvovat näyttötutkintotoimintaa, varmistavat tutkintojen tasalaatuisuuden ja antavat tutkintotodistukset. Tutkintotoimikunnat tekevät järjestämissopimukset eri tutkinnoista niiden oppilaitosten kanssa, joilla on edellytykset järjestää kyseisiin tutkintoihin tutkintotilaisuuksia näyttötutkintojärjestelmän mukaisesti. (Opetushallituksen [www-sivut](#), näyttötutkinnot.)

Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen hakeutumiselle ei ole asetettu ennakkoehdoja. Tutkinnon suorittajat osallistuvat usein valmistavaan koulutukseen hankkiakseen tarvittavaa ammattitaitoa. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalle järjestetään osana koulutusta mahdollisuus osallistua tutkintotilaisuuksiin ja suorittaa siten näyttötutkinto. Vuonna 2010 tutkintorakenteella oli yli 200 ammatti- ja erikoisammattitutkintoa. (Opetushallituksen [www-sivut](#), näyttötutkinnot.)

Yksilön näkökulmasta ammatillisissa tutkinnossa ja tutkinnon osissa vaadittavan osaamisen hankkiminen on tavoitteellinen ja pitkäjänteinen tapa kehittää omaa

osaamista niin, että hankittua osaamista pystyy hyödyntämään kilpailuvalttina työmarkkinoilla. Suoritettu tutkinto tai tutkinnon osa ja siitä saatu todistus viestittävät työnantajalle ja muille ulkopuolisille yksilön osaamisesta ja siitä, että yksilö täyttää tietyt yhteisesti määritellyt osaamisen kriteerit. Näyttötutkinnot puolestaan antavat erinomaisen mahdollisuuden tunnistaa ja tunnustaa jo olemassa olevaa osaamista tai ajantasaistaa sitä. Ammatillinen tutkinto antaa yksilölle myös yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteen koulutukseen, mikä mahdollistaa osaamisen kehittämisen edelleen. (Tutke-raportti, 2010.)

3.3.3 Tutkinnon perusteet

Tutkinnon perusteissa, jotka ovat OPH:n määräyksiä, määritellään tutkintoon kuuluvat osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, tutkinnon muodostuminen, kussakin tutkinnon osassa vaadittava ammattitaito, arvioinnin perusteet (arvioinnin kohteet ja kriteerit) ja ammattitaidon osoittamistavat. (Opetushallituksen määräys 44/011/2009.)

Tutkinnon osa muodostaa ammatin osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi arvioitavaksi kokonaisuudeksi. Tutkinnon osissa määritellyissä ammattitaitovaatimuksissa keskitytään ammatin ydintoimintoihin, toimintaprosessien hallintaan ja kyseessä olevan alan ammattikäytäntöihin. Niihin sisältyvät myös työelämässä yleisesti tarvittavat taidot, esimerkiksi sosiaaliset valmiudet. (Opetushallituksen määräys 44/011/2009.)

Arvioinnin kohteet ja kriteerit on johdettu ammattitaitovaatimuksista. Arvioinnin kohteilla ilmaistaan ne osaamisen alueet, joihin arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota. Kohteiden määrittäminen helpottaa myös ammattitaidon arviointia asianomaisesta työtoiminnasta. Arvioinnin tulee kattaa kaikki tutkinnon perusteissa määritellyt arvioinnin kohteet. Arvioinnin kriteerit määrittelevät hyväksyttävän suorituksen laadullisen ja määrällisen tason. Ammattitaidon osoittamistavat sisältävät tutkinnon suorittamiseen liittyviä tarkentavia ohjeita. Ammattitaito osoitetaan pääsääntöisesti todellisissa työtehtävissä (Opetushallituksen määräys 44/011/2009.)

3.4 Henkilökohtaistaminen

Opetushallitus päätti antaa määräyksen näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta vuonna 2006 (43/011/2006). Koulutuksen järjestäjät veloitettiin noudattamaan sitä ilman poikkeuksia.

Henkilökohtaistamisella tarkoitetaan että koulutuksen järjestäjän tulee toimia niin, että näyttötutkintoa suorittamaan hakeutuneet saavat asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta sekä muita, yhteisesti sovittavia tukimuotoja ja palveluja. Henkilökohtaistamisessa on kolme vaihetta:

- näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutuminen
- näyttötutkinnon suorittaminen
- tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaminen

(Faktia Koulutus, 2009.)

3.4.1 Hakeutumisvaihe

Näyttötutkintoprosessi alkaa hakeutumisvaiheella, jolloin tunnistetaan hakeutujan ammattitaito. Hakeutumisvaiheen käytännön toimenpiteet suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä työpaikkojen edustajien ja koulutuksen sekä näyttötutkinnon rahoittajien kanssa. Kouluttaja kartoittaa hakeutujan aiempaa työelämässä ja opiskeluissa kertynyttä osaamista, joka tavallisimmin osoitetaan erilaisin työ- ja opiskelutodistuksin sekä osaamiskartoituksin. Tämän jälkeen hakeutujalle suunnitellaan tutkinto- tai osatutkintotavoite. Aiemmin hankitun osaamisen perusteella laaditaan yhteistyössä hakeutujan ja kouluttajan kanssa henkilökohtaistamissuunnitelma, jossa määritellään kuinka tavoitteeksi asetetussa tutkinnossa vaadittava osaaminen on tarkoitus hankkia ja osoittaa sekä kuinka mahdollinen olemassa oleva osaaminen tunnustetaan. Lisäksi kartoitetaan myös henkilökohtaisen ohjauksen ja mahdollisten muiden tutkinnon suoritukseen vaikuttavien tukitoimien tarve.

Hakeutumisvaiheessa selvitetään

- tutkinnon suorittajan aiemmin saavutettu osaaminen ja muut lähtökohdat tutkinnon suorittamiselle
- tavoiteltu tutkinto ja koulutustarve
- ohjauksen ja muiden tukitoimien tarve

Tutkinnon suorittaja arvioi osaamisensa tutkinnon osittain käyttämällä itsearviointin työkalua osoitteessa www.osaan.fi tai yksityiskohtaisempia oppilaitoksen laatimia osaamiskartoituksia. Näistä saatuja tietoja käytetään arvioitaessa kokonaisvaltaisesti suorittajan ammatillista osaamista ja koulutustarpeita. Tutkinnon suorittajan lähtötilanteen arvioinnissa selvitetään mm:

- tutkinnon suorittajan nykyinen työtehtävä
- aikaisempi työkokemus
- itsearviointi
- mahdollinen työnantajan lausunto
- osaamisen kehittämistarpeet
- todistukset aikaisemmasta koulutuksesta
- ammattitaitoa tukevat harrastukset

Lähtötilanteen kartoituksen pohjalta valitaan tavoiteltava tutkinto ja tunnistetaan tutkinnon suorittajan ammattitaito. Tutkintosuoritukset tehdään tutkinnon suorittajan työpaikalla, työssäoppimispaikalla tai muuten mahdollisimman autenttisis-
sa olosuhteissa. Tämän takia tutkinnon suorittajan työpaikan soveltuvuutta tutkintosuoritukseen arvioidaan jo tutkintoon hakeutumisvaiheessa ja työssäoppimispaikkoja hankittaessa. Tämä edellyttää yhteistyötä tutkinnon suorittajan, työpaikan edustajien ja koulutuksen vastuukouluttajan kanssa. (Faktia Koulutus, 2009.)

3.4.2 Näyttötutkinnon suorittamisen vaihe

Näyttötutkinnon suorittamisen vaiheessa otetaan huomioon tutkinnon suorittajan erityistarpeet ja lähtökohdat tutkintosuoritusten järjestelyissä tutkinnon perusteita noudattaen.

Tutkinnon suorittaja ja vastuukouluttaja käyvät yhdessä läpi tutkinnon ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit ja selvittävät tutkinnon suorittajan valmiudet vaadittavan ammattitaidon osoittamiseen. Tutkinnon suorittaja laatii vastuukouluttajan ohjauksessa henkilökohtaisen näyttösuunnitelman, jossa määritellään tutkintotilaisuudet, mahdolliset tutkintosuorituksia täydentävät dokumentit, näyttöympäristö, tutkintosuoritusten arvioijat ja ajankohdat.

Henkilökohtaista näyttösuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon tutkinnon suorittajan lähtötason kartoitus ja itsearviointi, mahdollinen aikaisempi työkokemus, koulutus, tutkinnon suorittajan työtehtävät ja mahdollisuudet tutkintosuoritusten tekemiseen osana työtehtäviä sekä muut tutkintotilaisuuksien ajankohtaan, suorittamistapaan ja -paikkaan liittyvät seikat. Osaamisen tunnistamisen perusteella henkilö ohjataan suoraan tutkinnon tai sen osan suoritukseen tai yksittäisten osien tunnustamiseen. Päätöksen aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisesta ja aikaisempien suoritusten hyväksymisestä tekee arvioijien esityksestä tutkintotoimikunta.

Näyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä tutkinnon suorittaja, työnantaja- tai työntekijäedustaja sekä vastuukouluttaja selvittävät miten luotettavasti ja kattavasti ammattitaito voidaan omalla työpaikalla tutkintotilaisuuksissa osoittaa. Tutkintosuoritukset valitaan tutkinnon suorittajan päivittäisistä työtehtävistä siten, että kaikki arvioinnin kohteet ja kriteerit tulevat näytetyiksi.

Tutkintosuoritusta voidaan täydentää esimerkiksi kirjallisin tuotoksin, haastatteluin ja keskusteluin. Suoritusta täydennetään myös arviointikeskustelussa, jo-

hon osallistuvat tutkinnon suorittaja, työnantaja- ja työntekijäedustajat ja tehtävään nimetty opettajakunnan edustaja. (Faktia Koulutus, 2009.)

3.4.3 Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen vaihe

Tarvittavan ammattitaidon hankkimisessa tavoitteena on tarjota opiskelijalle parhaiten soveltuvia monipuolisia koulutusmuotoja, opetusmenetelmiä, oppimisympäristöjä ja – järjestelyjä ottaen huomioon opiskelijan elämän- ja työtilanne, aiemmin hankittu osaaminen ja todetut oppimistarpeet. Opiskelijaa ohjataan joustavien oppimispolkujen suunnittelussa ja valinnoissa sekä neuvotaan ja ohjataan tarvittaessa myös muiden asiantuntijoiden tarjoamiin tukipalveluihin.

Lähtötasokartoituksen ja tutkinnon ammattitaitovaatimusten, arvioinnin kohteiden ja arviointikriteerien pohjalta tutkinnon suorittajaa ohjataan pohtimaan tarvittavan ammattitaidon hankkimista. Orientaatiojaksolla tutkinnon suorittaja saa kuvan valmistavan koulutuksen sisällöistä ja suoritusmahdollisuuksista. Tämän pohjalta tutkinnon suorittaja ja koulutuksen vastuukouluttaja käyvät yhdessä läpi tarvittavan koulutuksen ja tutkinnon suorittajalle sopivat opiskelumuodot.

Tutkintoon tarvittavan ammattitaidon hankkimisvaihe tapahtuu tavallisimmin monessakin eri opiskeluympäristössä monimuoto-opiskelun tunnuspiirteitä noudattaen. Tutkintoon valmistavan koulutuksen tarkoituksena on henkilökohtaisten opinto- ja näyttösuunnitelmien mukaan räätälöitynä tarjota opiskelijalle mahdollisimman hyvät edellytykset näyttötutkinnon suorittamiseen.

Oppilaitoksessa järjestettävä lähiopetus on yksi pääasiallisista opiskelumuodoista, mutta tämän lisäksi koulutuksen aikana hyödynnetään jatkuvasti verkko-oppimisympäristön tarjoamia monipuolisia opiskelumahdollisuuksia sekä työssäoppimisen monia mahdollisuuksia. Lähiopetuksen toteutusmuodot vaihtelevat huomattavasti koulutusaloittain lähinnä teorian ja käytännön osuuden sekä oppilaitoksessa tapahtuvan opiskelun suhteen.

Tavoitteena voidaan pitää sitä, että koulutus ja tutkintotilaisuudet tapahtuisivat aina tilanteeseen parhaiten soveltuvassa ympäristössä, joka mahdollisuuksien mukaan vastaisi ainakin osaltaan alakohtaista autenttista työskentely-ympäristöä. Myös simuloitua suoritustilanteita ja henkilökohtaisen aineiston koostaminen muodostaa merkittävän osan näytöistä tietyillä aloilla, kuten esimerkiksi sähkö-, tietokone- ja tietoliikennetekniikassa.

Oppisopimuskoulutuksessa tai työssäoppimisjaksolla opiskelija, työpaikkaohjaaja ja vastuukouluttaja sopivat työpaikalla opiskeltavat ja tekemällä opittavat asiat. Tällöin sovitaan myös tarvittavan ohjauksen ja tukitoimien tarpeesta sekä oppilaitoksessa että työpaikalla. (Faktia Koulutus, 2009.)

4 LAIN TOTEUTUMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

4.1 Koulutusten arviointi aikuiskoulutusorganisaatioissa

Lain toteutumista käytännössä voidaan tarkastella niiltä kohdilta kuin siitä on olemassa tutkimustuloksia tai siitä on mittari. AIKE Oy:n Nykytila-kyselyyn vastanneista aikuiskoulutusorganisaatioista noin 80 %:lla on käytössään jonkinlainen laatu järjestelmä. Yhtenä laatu järjestelmän osana on toimiva mittaristo. Suurella osalla kyselyyn vastanneista oli käytössä Euroopan laatu palkinnon mukainen EFQM- laatu järjestelmä. EFQM -mallissa organisaation toimintaa ja tuloksia tarkastellaan kokonaisuutena.

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 15 luku 15 §:

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Ulkopuolista arviointia varten opetusministeriön yhteydessä toimii riippumattomana asiantuntijaelimenä koulutuksen arviointineuvosto.

Tässä luvussa esimerkkiorganisaationa toimii Faktia Koulutus Oy, joka käyttää EFQM -mallin mukaista laatujärjestelmää. Yhtenä esimerkkinä tästä on se, että erinomaisesti toimiva koulutusorganisaatio määrittää tärkeimmät asiakkaansa ja asiakasryhmänsä, joille koulutuspalveluja tuotetaan. Organisaatio selvittää asiakasryhmien nykyiset ja tulevat tarpeet ja kehittää palvelujaan niiden pohjalta. Koulutusorganisaatio seuraa eri asiakasryhmien tyytyväisyyttä ja pyrkii ennakoidaan tyytyväisyyden kehitystä suorituskyykyä mittaavilla tunnusluvuilla. (Opetushallituksen www-sivut, EFQM-malli.)

Faktia Koulutus Oy:n asiakkuuteen liittyvinä sisäisen suorituskyyvyn mittareina toimivat tutkintojen keskeyttämisaste, poissaolot, tutkintojen läpäisyaste ja menestyminen kilpailuissa. Näillä mittareilla mitataan opiskelijan motivaatiota. Kun arviointialueena on opiskelijalähtöisyys mittareina toimivat erityisopetuksen resurssit ja valitusten määrä. Opiskelijoiden osaamista mitataan hylätyillä suorituksilla ja jatko-opintoihin siirtymisellä.

Vuonna 2010 Faktia Koulutus Oy:n sisäisessä auditoinnissa asiakastuloksista saadut pisteet olivat hyvät. Opiskelijat olivat motivoituneita ja hylättyjä suorituksia oli tutkintojen suorituskääriin nähden vähäisesti. Ulkopuolista auditointia Faktia Koulutus Oy:ssä ei ole tehty. Sen sijaan Faktian edeltäjässä Forssan aikuiskoulutusliikelaitoksessa ulkopuolinen auditointi tehtiin 2008. Kokonaispisteet arvioinnissa olivat tyydyttävät.

Nykytila-kyselyn mukaan useimmissa aikuiskoulutusorganisaatioissa asiakastulokset olivat pääsääntöisesti hyviä. EFQM-mallin mukaista laatujärjestelmää käyttäneissä organisaatioissa koulutuksen vaikuttavuutta oli arvioitu paremmaksi kuin ISO-standardisarjoja käyttävissä organisaatioissa. Tämä johtunee ISO-laatujärjestelmän standardieroista verrattuna EFQM-malliin.

4.1.1 Tutkintojen järjestämisen toteutuminen

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 3. luvun 8§ sanotaan:

Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä 13 §:ssä tarkoitettujen tutkintojen perusteiden mukaisesti.

Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus suorittaa näyttötutkinto.

Tämän perusteella näyttötutkintoihin osallistumiselle ei voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehdoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin valmistavan koulutuksen yhteydessä. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Koulutus ja tutkintotilaisuudet on jäsennettävä tutkinnon osien mukaisesti. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvalla tulee osana koulutusta järjestää mahdollisuus osallistua tutkintotilaisuuksiin ja suorittaa näyttötutkinto. (Opetushallituksen määräys 34/011/2009.)

Faktia Koulutus Oy järjestää perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja yhteensä 60 eri tutkinnossa. Niiden onnistumista mitataan opiskelijapalautteilla ja suoritettujen tutkintojen määrällä. Palautteita otetaan koulutustyyppistä riippuen vähintään kaksi kertaa koulutuksen kuluessa. Palautteissa kysytään mm. koulutuksen sisällöstä, koulutuksen pituudesta ja koulutuksen vaikuttavuudesta omaan lähtökohtaan nähden. Palauteasteikkona on 1-5, jossa 1 on huono ja 5 erinomainen. Palautekeskiarvo on ollut 4,0. Suoritettuja tutkintoja ja tutkinnon osia vuonna 2010 oli 1872 kpl.

Nykytila-kyselyssä annetuissa vastauksissa kaikki aikuiskoulutusorganisaatiot mittaavat palautekyselyillä valmistavan koulutuksen onnistumista. Keskiarvoksi kyselyn mukaan on saatu 3,9. Suoritettuja tutkintoja ja tutkinnon osia vuonna 2010 oli 43 100 kpl.

4.2 Henkilökohtaistamisen toteutuminen aikuiskoulutusorganisaatiossa

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 3. luvun 8§ sanotaan:

Koulutuksen järjestäjä huolehtii näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta. Opetushallitus voi antaa henkilökohtaistamista koskevia tarkempia määräyksiä.

Henkilökohtaistamisen toteutumisen osalta tarkastellaan OPH:n AIPAL-palautteita ja työvoimahallinnon OPAL-palautteita. AIPAL-palaute on omaehtoisen tutkintotavoitteisen koulutuksen palautekysely, joka koskee erityisesti henkilökohtaistamisen toteutumista koulutuksessa. OPAL-palaute on työvoimapoliittisen koulutuksen opiskelijapalautekysely, jossa kysytään mm. koulutuksen toteutuksesta ja sisällöstä. Lähemmässä tarkastelussa on Nykytila-kyselyyn osallistuneiden antamat tiedot palautekeskiarvoista.

4.2.1 AIPAL-palautteet

AIPAL on Internetin kautta käytettävä sähköinen näyttötutkintojen palautejärjestelmä, jolla kootaan tutkinnon suorittajien mielipiteitä näyttötutkintoon hakeutumisesta, tutkinnon suorittamisesta sekä tarvittavan ammattitaidon hankkimisesta. Palautetta AIPAL-järjestelmällä antavat kaikki näyttötutkintojen suorittajat lukuun ottamatta työvoimapoliittisella rahoituksella kouluttautuvia, jotka antavat palautteen edelleen työhallinnon OPAL-järjestelmän kautta. Palaute tuottaa tietoa aikuisten näyttötutkintojärjestelmän toimivuudesta koulutuksen/tutkinnon järjestäjille, tutkintotoimikunnille, OPH:lle sekä OKM:lle. Tietoa käytetään kehittämistyössä ja laadunseurannassa.

Järjestelmän on kehittänyt opetusministeriö yhdessä OPH:n kanssa valtioneuvoston 5.12.2007 hyväksymän vuosien 2007–2012 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti. (Opetushallituksen [www-sivut](http://www.sivut), AIPAL.)

AIPAL-kyselyssä on tutkinnon suorittajan hakeutumisvaiheen palaute sekä päättöpalaute. Hakeutumisvaiheen palautteessa kysymykset kohdistuvat hakeutumisprosessiin. Päättöpalaute koskee koko henkilökohtaistamisprosessia.

Hakeutumisvaiheen palautekyselyssä on yhteensä 12 kysymystä, joista kuusi kysymystä koskee hakeutumisvaihetta ja loput kuusi ovat taustakysymyksiä (ikä, sukupuoli, koulutus jne.). Vastausvaihtoehdot hakeutumisvaiheen kysymyksiin ovat kyllä tai ei. Hakeutumisvaihetta koskevat kysymykset ovat:

1. Selvitettiinkö kanssasi, mitä osaamista sinulla on (aikaisemmat opinnot, työkokemus tai muu osaaminen)?
2. Selvitettiinkö kanssasi, minkälaista ammattitaitoa valitsemassasi näyttötutkinnossa edellytetään?
3. Kerrottiin sinulle taloudellisista tukimuodoista, jotka liittyvät opiskeluun ja näyttötutkinnon suorittamiseen (esimerkiksi opintotuki, aikuis-koulutustuki, työvoimakoulutuksen etuudet)?
4. Selvitettiinkö kanssasi sinulle soveltuvia opiskelutapoja, joita oppilaitoksella on mahdollisuus tarjota (esimerkiksi lähiopetus, verkko-opiskelu, etäopiskelu, työssäoppiminen)?
5. Selvitettiinkö kanssasi, onko sinulla mahdollisia vaikeuksia liittyen opiskeluun tai tutkinnon suorittamiseen (esimerkiksi liittyen kieleen, lukemiseen, kirjoittamiseen, hahmottamiseen tai keskittymiseen)?
6. Tehtiinkö kanssasi henkilökohtaistamista koskeva kirjallinen suunnitelma (suunnitelma on kuvaus muun muassa siitä, miten ja missä ammattitaito osoitetaan ja tarvittaessa hankitaan sekä mitä ohjausta tarvitaan)?

Nykytila-kyselyssä aikuiskoulutusorganisaatiot ovat vastanneet hakeutumisvaiheen AIPAL-palautteita koskeviin kysymyksiin seuraavasti:

1. AIPAL-palautteisiin vastanneiden määrä hakeutumisvaiheessa 75 % opiskelijoista.
2. Kysymys 1 kyllä-vastauksia 94 %
3. Kysymys 2 kyllä-vastauksia 90 %
4. Kysymys 3 kyllä-vastauksia 70 %
5. Kysymys 4 kyllä-vastauksia 82 %

- 6. Kysymys 5 kyllä-vastauksia 65 %
- 7. Kysymys 6 kyllä-vastauksia 84 %

Vastausprosentti on koulutuksen järjestäjien mielestä kohtalaisen hyvä ottaen huomioon, että AIPAL-palautetta on alettu keräämään vasta 2009. Kysymykset 1,2,4 ja 6 ovat saaneet parhaat tulokset. Kysymys 3 taloudellisten tukimuotojen selvittämisestä ja kysymys 5 opiskelun vaikeuksista ovat tuottaneet eniten ei-vastauksia.

Päättöpalautteessa on kaksi kysymysryhmää: tutkinnon suorittamiseen liittyvät kysymykset ja tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen liittyvät kysymykset. Tutkinnon suorittamiseen liittyvät kysymykset ovat:

- 1. Oliko sinulla aikaisempaa osaamista, joka voitiin ottaa huomioon tutkinnon suorittamisessa?
- 2. Suunniteltiinko tutkintotilaisuuksien käytännön järjestelyjä kanssasi?
- 3. Osoititko osaamisesi käytännön työtehtävissä muualla kuin oppilaitoksessa?
- 4. Kysyttiin sinulta näyttötutkinnon suorittamisen yhteydessä myös omaa arviotasi tutkintosuorituksesta?
- 5. Kerrottiin sinulle arvioinnin tulos näyttötutkinnon suorittamisen yhteydessä?

Tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen eli valmistavaan koulutukseen liittyvät kysymykset ovat:

- 1. Oliko sinulla aikaisempaa osaamista liittyen tutkintovaatimuksiin?
- 2. Miten tyytyväinen olit valmistavan koulutuksen laatuun?
- 3. Olitko perehtynyt näyttötutkinnossasi edellytettyyn ammattitaitoon?
- 4. Vastasiko valmistava koulutus mielestäsi näyttötutkinnossasi edellytettyä ammattitaitoa?
- 5. Sisältyikö koulutukseesi työpaikalla tapahtuvaa ammattitaidon hankkimista?

6. Saitko oppilaitokselta (tai oppisopimustoimistolta) ohjausta käytännön työssä oppiessasi?
7. Saitko työpaikalta ohjausta työssä oppimisen aikana?
8. Seurattiinko kanssasi henkilökohtaistamista koskevan kirjallisen suunnitelman toteutumista?
9. Kuinka paljon suoritettu koulutus lisäsi ammatillista osaamistasi?

Nykytila-kyselyn mukaan AIPAL-päättöpalautteisiin vastanneiden määrä on 35 % opiskelijoista. Vastausprosentin romahtaminen hakeutumisvaiheen palautteisiin verrattuna johtuu monesta eri tekijästä. Suurimpana syynä on että kysely tehdään sähköisesti tutkinnon suorittamisen jälkeen. Opiskelijalle useimmiten lähetetään tunnukset AIPAL-järjestelmään todistuksen mukana ja samalla pyydetään vastamaan palautekyselyyn. Moni ei enää näe mitään syytä vastata palautekyselyyn, koska todistus on jo saatu ja koulutus ohi. Muita syitä ovat mm. opiskelijan keskeyttäminen ja tutkintosuorituksen hylkääminen.

Kyllä-vastauksia on ollut päättöpalautteissa ylimmillään 90 % ja alimmillaan 72 %. Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen kysymykseen numero 2 vastausvaihtoehdot olivat: en lainkaan, hieman, jonkin verran, melko paljon ja erittäin paljon. Vastauksissa 50 % vastasi olleensa melko paljon tyytyväinen koulutuksen laatuun.

Yhteenvedona voidaan todeta kuitenkin että vastausprosentti on ollut hakeutumisvaiheen palautteissa hyvä ja saadut tulokset ovat tyydyttäneet koulutuksen järjestäjiä. Päättöpalautteiden kohdalla kehittämistä löytyy lähinnä vastausprosentin kohdalla. Näiltä osin henkilökohtaistaminen toteutuu suurimmalta osin niin kuin on tarkoitettu.

Jokainen organisaatio hyödyntää saatuja tuloksia kehittämistoiminnassaan. Faktia Koulutus Oy on ottanut kehittämiskohteikseen mm. koulutusten laadun kehittämisen eri toimenpiteillä sekä tutkintotilaisuuksien kehittäminen. Kouluttajat saavat jatkuvaa päivitystä sekä omaan pedagogiseen osaamiseensa että myös näyttötutkinto-osaamiseen.

4.2.2 OPAL- palaute

OPAL -järjestelmä on työhallinnon tietokantapohjainen työvoimakoulutuksen opiskelijapalautteen hallinnoinnin ja raportoinnin atk-sovellus. Järjestelmää on ollut kehittämässä kouluttajien edustajia ja työhallinnon virkailijoita hallinnon eri tasoilta. Vastaavantyyppistä Internet-pohjaista palautejärjestelmää ei vielä ole käytössä muualla Euroopassa.

Järjestelmällä on merkitystä koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden seurannassa. Palautetiedot antavat työvoimakoulutuksesta koulutuksen järjestäjille ja hankkijoille ja opiskelijoita koulutukseen ohjaaville sekä myös muille intressita- hoille tärkeää tietoa niin työvoimakoulutuksen laadusta kuin vaikuttavuudesta- kin. Palautteen avulla mitataan oppimisen ja opiskelun edellytyksiä, opiskelija- tyytyväisyyttä ja työvoimakoulutushankintojen onnistuneisuutta. Periaatteena on koulutuksen laadun jatkuva seuranta ja laadun kehittäminen asiakaslähtöisesti Internet-sovellusta hyödyntäen. Palautetta kerätään kaikilta koulutuksessa olleil- ta koulutuskohtaisesti koulutuksen loppuvaiheessa (päättöpalaute) sekä koulu- tuksen kuluessa (välipalaute).

Järjestelmä tuottaa ennalta sovitut valmiit taulukkopohjaiset perustulosteet, joita koulutuksen järjestäjät, ELY -keskukset, työvoima- ja elinkeinotoimistot ja TEM voivat hyödyntää koulutuksen suunnittelussa, hankintatoiminnassa ja koulutuk- sen toteutuksessa. Palautetta on mahdollista tarkastella varsin monipuolisesti: ajankohdan, alueen, koulutuksen sisällön, koulutuksen hankkijan tai koulutuk- sen järjestäjän mukaan. Kouluttajalla on mahdollisuus liittää palautelomakkee- seen omia lisäkysymyksiä ja saada yhteenveto myös niistä. (Työ- ja elinkeino- ministeriö 2011.)

OPAL-palautteessa henkilökohtaistamiseen liittyviä kysymyksiä ovat kysymyk- set 14, 15 ja 19 koulutuksen toteutuksesta ja sisällöstä:

- 14. Oppimistarpeeni, aikaisempi koulutus ja työkokemus on otettu huomioon henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaani laadittaessa
- 15. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelmani on toteutunut tavoitteiden mukaisesti
- 19. Koulutus on antanut valmiudet osallistua näyttökokeisiin
(Vastaa kysymykseen vain, jos koulutuksen tavoitteena oli tutkinnon tai tutkinnon osan suorittaminen)

Kysymyksiin vastattiin vaihtoehdoilla: 1. Huonosti 2. Välttävästi 3. Tyydyttävästi 4. Hyvin 5. Erinomaisesti. Nykytila-kyselyyn vastanneiden organisaatioiden saama keskiarvo kysymyksiin oli 3,7. Kohta 14 saa keskiarvokseen vain 3,3, kun muut kohdat saavat 3,9.

Työvoimapolitiisessa koulutuksessa aikaisemman osaamisen huomioon ottaminen ei aina onnistu. Syynä on useimmiten koulutuksen toteuttamistapa, joka taas riippuu koulutuksen ostajasta. Toteuttamistapana toimii rintamakoulutus: kaikki aloittavat samana päivänä opiskelun ja opiskelevat samoja asioita samaan aikaan. Lukujärjestys ei joustu. Tällöin henkilöt jotka jo osaavat asioita, joutuvat pakolla istumaan opettelemassa heille jo tuttua asiaa. Työvoimapolitiisten koulutusten ostajana toimivat alueelliset ELY-keskukset. Niiden tehtäviin kuuluu alueellisen elinkeino- ja työvoimapolitiikan hoitaminen.

OPAL-palautteiden perusteella voidaan todeta että henkilökohtaistaminen on toiminut työvoimapolitiisissa koulutuksissa tyydyttävästi. Saatuja tuloksia hyödynnetään työvoimapolitiisten koulutusten kehittämisessä. Kehittämistoimenpiteet ovat olennainen osa työvoimapolitiisia koulutuksia tarjottaessa. Ostajataho seuraa tarkkaan saatuja palautteita ja niiden pohjalta tehtyjä ratkaisuja mm. koulutusten sisällön, työssäoppimisen ja tutkintojen järjestämisen kohdalla.

4.3 Yleisimmät ongelmat koulutuksen järjestäjillä toteuttamisessa

Nykytila-kyselyn mukaan yleisin ongelma on työvoimapolitiisen koulutuksen henkilökohtaistaminen. Koska organisaatiot eivät itse voi kovinkaan paljon vai-

kuttaa opiskelijavalintoihin, voi tämä johtaa siihen, että opiskelijoiksi valitaan alalle soveltumattomia tai henkilöitä joilla ei edes ole motivaatiota suorittaa opin-toja loppuun.

Toisena ongelmana on tutkinnon suorittaminen työvoimapolitisessa koulutuk- sessa. Koulutuksen järjestäjä on velvollinen järjestämään näyttötutkinnon osana valmistavaa koulutusta. (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 3:8§) Tutkinto- jen perusteissa määritellään ammattitaidon vaatimukset ja arviointi. OPH aset- taa jokaiselle näyttötutkinnot tutkintotoimikunnan, jossa on edustettuina alan työnantajat, työntekijät, opettajat ja tarvittaessa itsenäiset ammatinharjoittajat. Tutkintotoimikunnat kehittävät ja valvovat näyttötutkintotoimintaa, varmistavat tutkintojen tasalaatuisuuden ja antavat tutkintotodistukset. Tutkintotoimikunnat tekevät järjestämissopimukset eri tutkinnoista niiden oppilaitosten kanssa, joilla on edellytykset järjestää kyseisiin tutkintoihin tutkintotilaisuuksia näyttötutkinto- järjestelmän mukaisesti. (Opetushallituksen www-sivut, tutkintotoimikunnat)

Tutkintotoimikunnat antavat omia ohjeitaan tutkintojen järjestäjille. Näissä oh- jeissa määritellään mm. tutkinnon suorittamiseen liittyvän työkokemuksen mää- rä ja laatu. Työvoimapolitiiseen koulutukseen osallistuva ei pelkän työssäoppi- misjakson aikana saa kerättyä sellaista määrää työkokemusta mitä edellyte- tään. Tämä vaikuttaa tutkinnon suorittamisen mahdollisuuteen.

4.4 Toteutumisen ja laadun valvonta OPH:n ja OKM:n taholta

Opetushallitus valvoo tutkintojen järjestämistä tutkintotoimikuntien kautta ja ar- vioimalla tutkintojen järjestämisedellytyksiä. Tutkinnon järjestäjän on laadittava jokaisen tutkinnon kohdalla tutkinnon järjestämissuunnitelma osana tutkinnon järjestämissopimusta.

Järjestämissopimuksessa määritellään näyttötutkintojen käytännön järjestämi- sestä. Sopimuksen liitteenä pitää olla näyttötutkintojen järjestäjän laatima näyt- tötutkinnon järjestämissuunnitelma jokaisesta sopimuksen kohteena olevasta näyttötutkinnosta. Näyttötutkintojen järjestäjä sitoutuu järjestämään tutkinnot

tutkintotoimikunnan hyväksymän näyttötutkinnon järjestämissuunnitelman mukaisesti sekä kehittämään toimintaansa näyttötutkintojen järjestäjänä.

OPH:n ohjekirjeessä tutkintotoimikunnille 02/440/2011 annetaan ohjeita miten laadunvalvontaa suoritetaan. Laadunvalvontaa voidaan tehdä useilla eri tavoilla. Tutkintotoimikunta voi pyytää nähtäväkseen tutkinnon järjestäjältä erilaisia asiakirjoja. Tutkintotoimikunta voi myös sopia kokouksen pitämisestä tutkinnon järjestäjän tiloissa ja samalla tutustua tutkinnon järjestäjän näyttötutkintotoimintaan. Lisäksi laatua voi valvoa tekemällä laatukäyntejä.

Erilaisia laadunvalvonnan menetelmiä yhdistämällä tutkintotoimikunta voi varmistaa että tutkinnot järjestetään järjestämissopimuksessa sovitulla tavalla.

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on kokonaisvastuu koulutuspolitiikasta ja opiskelijan tarpeisiin ja osallistumispäätökseen perustuvasta omaehtoisesta aikuis-koulutuksesta. Ministeriö vastaa erityisesti seuraavista tehtävistä:

- aikuiskoulutuksen kattava järjestäjäverkko ja sen vakaat toimintaedellytykset
- riittävä, kaikille avoin perustarjonta ja aikuisväestölle soveltuvat järjestämissuodot
- toimiva tutkintorakenne ja laadunvarmistus
- opetushenkilöstön kelpoisuus ja osaaminen.

OKM on ohjannut laadunvalvonnan ja järjestämisedellytysten arvioinnin Opetushallitukselle. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut, aikuiskoulutus ja vapaa sivistystyö.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää miten laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta toteutuu käytännössä. Erityisesti paneuduin henkilökohtaistamisen toteu-

tumiseen. Keskeiseksi kysymykseksi nousee voidaanko tässä työssä mainittujen tutkimusten kautta selvittää lain käytännön toteutumista.

5.1 Lain toteutuminen käytännössä

Mainitsen tämän opinnäytetyön 4 luvussa, että lain toteutumista käytännössä voidaan tarkastella niiltä kohdin, kuin siitä on olemassa tutkimustuloksia tai siitä on mittari. Tässä työssä käytettiin tutkimusaineistoina Nykytila-kyselyjä sekä yhden organisaation palautetuloksia. Nykytila-kyselyt on tehty vuoden 2010 tuloksista 42 aikuiskoulutusorganisaatiossa. Jokainen organisaatio vastaa kyselyyn omista palautteistaan saadun tiedon perusteella.

Näiden palautteiden ja tulosten perusteella voidaan todeta, että käytännössä aikuiskoulutusorganisaatiot pyrkivät toteuttamaan koulutuksia kuten laki, asetus ja määräykset velvoittavat. Hankaluuksia tuottavat muiden osapuolten mukanaolo, kuten työvoimahallinto ja tutkintotoimikunnat, jotka voivat vaikuttaa toteutumiseen tavalla joka on koulutuksen järjestäjästä riippumaton. Laissa ja asetuksessa puhutaan vain koulutuksen järjestäjistä ja tutkinnon järjestäjistä järjestävänä osapuolena.

5.2 Opiskelijan henkilökohtaistamisen toteutuminen

Henkilökohtaistaminen on aina kuulunut tavalla tai toisella kaikkiin kouluasteisiin suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Tänä päivänä se otetaan erityisen tarkkaan huomioon, sillä se vaikuttaa olevan eräänlainen laadun tae. Henkilökohtaiset suunnitelmat opintojen ja tutkinnon suorittamiseksi on pakko laatia OPH:n määräyksen mukaan. Eri asia on miten suunnitelmat toteutuvat. Juuri se tekee suunnitelmien laadullisuudesta ongelman: seurataanko suunnitelmien toteutumista ja miten? Tällä hetkellä henkilökohtaistamista seurataan ainoastaan palautteilla, joissa on erilaisia kysymyssarjoja. Suunnitelmien toteutumista voisi seurata myös arvosanojen perusteella, työssäoppimisjakson arvosanan perusteella, työssäoppimispaikan tai työpaikan antamalla palautteella sekä henkilökohtaisella haastattelulla.

Henkilökohtaistamiseen aikuiskoulutuksessa voisi mahdollisesti liittää enemmän vertaistukimenetelmiä. Jokaisella opiskelijalla on tällä hetkellä nimetty kouluttaja joka vastaa henkilökohtaistamisen toteuttamisesta. Hän on eräänlainen pedagogis-hallinnollinen organisoija, joka ottaa vastuun opiskelun ja opetuksen kokonaisprosessista. Samassa yhteydessä kun suunnitelmaa aletaan laatia, voitaisiin nimetä mentor, joka avustaa opiskelusisältöjen hahmottamisessa, oivallusten tuottamisessa opiskelusisällöissä sekä tutkinnon suorittamisprosessin hahmottamisessa.

5.3 Toteutumisen ja laadun valvonta OPH:n ja OKM:n taholta

Laadunvalvonta tapahtuu pääasiassa OPH:n taholta. He valitsevat tutkintotoimikunnat, jotka valvovat tutkinnon järjestäjien toimintaa. Tutkinnon ja koulutuksen järjestäjien on arvioitava omaa toimintaansa ja laadittava tutkintojen järjestämissuunnitelma. Tätä suunnitelmaa arvioidaan sekä tutkintotoimikunnassa että OPH:ssa.

Tässä kohtaa voidaan mainita, että tutkintotoimikuntien laadunvalvonta vaihtelee tutkinnoittain. Joku tutkintotoimikunta saattaa työskennellä harvemmin ja ottaa asialistalleen paljon asioita. Tällainen työskentelytapa ei takaa huolellista perehtymistä koulutusten järjestäjien asioihin ja valvonta voi olla siis löyhempiä.

5.4 Jatkotoimenpiteet

Tässä opinnäytetyössä käytettyjä kyselytuloksia voidaan hyödyntää aikuiskoulutusorganisaatiossa laatutyöskentelyssä. Laatutyöryhmät käyttävät palautetuloksia mittareina strategiasuunnittelussa, ulkoisten kumppanuussuhteiden johtamisen ja hallinnan suunnitteluun sekä asiakas- ja suorituskypytuloksiin.

Kiinnostavaa olisi lähteä selvittämään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain toteutumista nuorten ammatillisessa koulutuksessa ja niihin kuuluvien ammat-

tiosaamisen näyttöjen toteuttamista. Tässä taustalla voisi olla mahdollinen ammatillisen toisen asteen yhdistyminen yhdeksi koulutuskuntayhtymäksi. Selvitys voisi tuoda myös erilaista näkökulmaa ammatillisen aikuiskoulutuksen toteuttamiseen ja toisaalta aikuiskoulutuksesta voisi ottaa mallia näyttötutkintojen toteuttamisessa.

LÄHTEET

AIKE Oy. Nykytila-kyselyt 2010

Faktia Koulutus Oy 2009. Näyttötutkintostrategia.

Hallituksen esitys 40/2005

Lahtinen, M. & Lankinen, T. 2010 Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. Tal-
linna:Tietosanoma

Opetushallituksen määräys 34/011/2009, Liiketalouden perustutkinto

Opetushallituksen määräys näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutuk-
seen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hank-
kimisen henkilökohtaistamisesta 43/011/2006

Opetushallituksen määräys 44/011/2009, Obduktiopreparaattorin ammattitutkin-
to

Opetushallitus, 2003 Näyttötutkinto-opas. Tutkintojen järjestäjien ja tutkintotoi-
mikuntien käyttöön.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Ohje OPAL-käyttäjälle.

Sähköiset lähteet:

Hämeen liiton verkkosivut: Kanta-Hämeen aikuiskoulutus –laajakaista osaami-
seen, viitattu 2.5.2011

http://www.hameenliitto.fi/content/HameenLiitto/liitetiedostot/aluekehityshankkeet/Laajakaista_osaamiseen_netti.pdf?from=1577948433955094

Opetushallituksen tiedonanto näyttötutkintojen järjestämisen laadunvalvonnasta, 2011

Opetushallituksen verkkosivut: Aipal, viitattu 7.5.2011

http://www.oph.fi/tietopalvelut/arviointi-_ja_seurantatieto/aipal

Opetushallituksen verkkosivut: Tutkintotoimikunnat, viitattu 7.5.2011

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/nayttotutkinnot/tutkintotoimikunnat

Opetushallituksen verkkosivut: EFQM, viitattu 9.5.2011

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/leonardo_quality_in_vet_schools/efqm/efqm_malli

Opetushallituksen verkkosivut: näyttötutkinnot, viitattu 5.5.2011

<http://www.oph.fi/nayttotutkinnot/>

Opetushallituksen verkkosivut: opintoluokitukset, viitattu 5.5.2011

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/ammattikoulutuksen_jarjestaminen/opintoluokitukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivut: Tutke loppuraportti, viitattu 7.5.2011

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/okmtr15.pdf?lang=fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivut: Aikuiskoulutus, viitattu 7.5.

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivut: Aikuiskoulutus viitattu 8.5.2011

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/?lang=fi

Työvoimahallinnon verkkosivut: Opal, viitattu 7.5.2011
https://asiointi.mol.fi/opalohjeet/OPAL_yleiskuvaus.pdf

Lainsäädäntö:

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 6.11.1998/811

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 21.8.1998/631

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 6.11.1998/812

Laki julkisesta työvoimapalvelusta 30.12.2002/1295